

UOT 94

**OSMANLI DEVLETİNİN XVII. YY'DAN YIKILIŞINA KADAR
ANKARA'NIN İKTİSADİ VE TİCARİ HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ**

Nihal TUNCAY*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 2 fevral 2024; çapa qəbul edilmişdir: 4 aprel 2024; online-da çap edilmişdir: 24 may 2024.

Received: 2th of February, 2024; accepted: 4th of April, 2024; published online: 24th of may 2024.

Anahtar kelimeler: *Ankara, Osmanlı Devleti, Kumaş Üretimi, Han, Kapan, bedesten*

Giriş

Ankara, İç Anadolu'nun kuzeybatısında Ankara çayının geçtiği ovanın doğusunda yer alır. Ovanın şehir yakınlığında en alçak yeri 835 m istasyonda ise 851 m yüksekliğindedir. Şehir, hâkim bir noktada kurulmuş olmasının yanında, ana yolların kesiştiği bir kavşak noktası olması sebebiyle de tarih boyunca büyük önem kazanmıştır. Ankara'nın verimli Çubuk ovasının güneyinde, su ihtiyacını temin edebileceği Hatip çayının kenarında, savunmaya son derece uygun sarp kayalık bir tepenin eteklerinde ve İlkçağın en önemli yolları üzerinde kurulmuş bulunması, Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olduğu izlenimini bırakmaktadır (4, s. 437).

XVI. yüzyıldan sonra nüfus yoğunluğu ve olgunlaşmış kurumlarıyla Osmanlı kentleri için çeşitli tanımlar getirilmiştir. Vergi mükelleflerinin sayısal yoğunluğuna göre tanımlanan yerleşimlerden 400-1000 vergi mükellefinin bulunduğu yerleşimler kasaba, 1000'den fazla vergi mükellefi olan yerleşimler ise kent olarak tanımlanmaktadır. 3000 üstü vergi mükellefi olan kentler ise büyük kentlerdir. XIV. yüzyılın ilk yarısında Bursa, Amasya, Ankara gibi kentler büyük ölçekli kentler arasında yer alır. Bu kentler tarım dışı üretimin yoğunluğuyla dikkat çekmektedir. Ayrıca, kentlerde idari düzey açısından bir Sancakbeyi bulunması gereklidir (3, s. 160-162).

Ankara'nın mimarisine bakıldığında, kalenin dışına taşan birçok binalar görülmektedir. Ankara'nın bu yapıya sahip olmasında kuşkusuz ticaret önemli rol oynamaktadır. Geçmişte ticaret yolları üzerinde bulunan şehirlerin korunaklı yapısı onların ister istemez içe kapalı bir hal almalarına sebep olmuştur. Ancak devletlerin güçlenmesi ve ticari faaliyetlerini devlet eliyle korumaya başlamalarıyla hem bu şehirlerin güvenliği sağlanmaya başlanmış, hem de tüccarlara çeşitli imkânlar verilmiştir. Ticaretin etkili olduğu şehirler incelendiğinde geçmişte kalenin çevresi ile içindeki mevcut çarşı ve pazar yerlerinde şekillenen bir hayat varken, zamanla kalenin değil de çarşının ve pazarın etrafında şekil alan şehirler ve kültürler söz konusu olmaya başlamıştır (1, s. 23-28).

Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatı eyalet, sancak, kaza, nahiye ve karye şeklinde yapılanmıştır. Köylerin birleşmesiyle nahiyeler, nahiyelerin birleşmesi ile kazalar, kazaların birleşmesiyle sancaklar, sancakların birleşmesiyle de eyaletler oluşmuştur. Osmanlı Devleti hâkimiyetindeki Ankara da bu teşkilatlanmanın önemli bir parçası olarak yer almaktadır. 1462 yılına kadar Anadolu eyaletinin paşa sancağı konumunda olan Ankara bu tarihten sonra Kütahya'nın eyalet merkezi olması ile önemli bir sancak durumuna

* *lisans öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
e-mail: nihalozturk1988@hotmail.com

gelmiştir. XIV. yüzyıldan itibaren Ankara önemli bir ticaret kenti olarak gözlemlenmektedir. Kentte tarımsal faaliyetlerin yanı sıra sanayi ve ticarete dikkate değer bir hacme sahiptir. Ankara'nın gelişmesinde sahip olduğu doğal kaynaklar ve bu kaynakların kullanımını da rol oynamaktadır. Ankara'nın tiftik keçisi yetiştiriciliğinde uzmanlaşmış bir kent olması ekonomik ve sosyal yaşamını olumlu yönde etkilemiştir. Ankara keçisinin yunundan üretilen sof kumaşları ve şal gibi kumaşlar, Ankara'daki yerli ve yabancı tüccarlara önemli kazançlar sağlamaktadır. Kısa zamanda toplumun her kesimine yayılan sof kumaşının kullanımı daha sonralarda tüm dünyaya yayılarak, önemli bir ihracat kalemi haline gelmiştir. Bu ticaret kalemi sayesinde Osmanlı sof kumaşı Avrupa'da tanınan bir marka olmuştur (17, s. 137-152).

1. Ankara'da ticari merkezler

Bedesten ve Hanlar

Bedesten: Hisarın dış duvarının güney-doğu kıyısında ve Atpazarı denilen yerdedir. Fatih Sultan Mehmed'in Sadrazamı Mahmud Paşa tarafından yaptırılmıştır (13, s. 116). Bu bedesten 96 hücreli büyük bir binadır ve özel bekçiler tarafından korunmaktadır. Burada kıymetli eşyalar saklanmaktadır ve ticaretinin de merkezi durumundadır.

Penbe Hanı: Bu han da Fatih Sultan Mehmed'in Sadrazamı Mahmud Paşa tarafından yaptırılmıştır ve Atpazarı mevkiinde yer almaktadır. Bu hanın, 28 odalı olduğu ve yanında vakfa dâhil dükkânlarla birlikte kiraya verildiği kayıtlıdır. Yine dönemin işlek hanlarından biri olduğunu görülmektedir. Adından ve çevresindeki dükkânlardan bezciler ve iplikçiler ile bu işin ticaretine merkezlik ettiği anlaşılmaktadır (7, s. 501-503).

Kapan Hanı: Hisar'ın yakınında, Atpazan'ın batısında Keyyalin mahallesindedir. Çelebi Mehmed dönemi emirlerinden Bayezid Paşa'nın oğlu İsa Bey tarafından, Bursa'daki medrese ve zaviyesine gelir sağlamak amacıyla yaptırılmıştır (6, s. 90). Hanın Fatih Sultan Mehmed döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Kapan Han, şehrin çevresi ile olan ticaretinin, özellikle yiyecek ve içecek maddelerinin satışının yapıldığı kesimin önemli pazar yeridir.

Kurşunlu Hanı: Bedesten'in bitişiğindedir. Tahrir defterlerinde, Fatih Sultan Mehmed dönemi vezirlerinden Rum Mehmed Paşa tarafından Üsküdar'daki imaretine vakıf olarak yaptırıldığı bildirilmektedir. Yine aynı kayıtlardan 48 odadan oluştuğu anlaşılmaktadır. Yapılış tarihi, Bedesteninkine pek yakın olduğundan dolayı, bu hanın da Mahmud Paşa tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Dönemin en işlek hanıdır. Sicillerdeki kira kayıtlarından en fazla gelir getiren han olduğu ortaya çıkmaktadır. Bedesten'e yakınlığı dolayısıyla gerek tüccarın konaklaması, gerek alışveriş yapılması için en uygun yeri teşkil etmektedir. Özellikle sof tüccarlarının konakladığı, mallarını depoladığı handır (7, s. 91).

Hasan Paşa Hanı: Konum olarak Kaledibi mevkiindedir ve II. Bayezid dönemi emirlerinden Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır (7, s. 89). Çevresinde esnaf çarşıları yer almıştır. Bedesten ile arasında uzanan çarşıya Uzun çarşı denmektedir. Bugün kalıntıları bulunan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen hana, *Suluhan* adı verilmiştir ve Suluhan'ın 63 odadan daha fazla odayı ihtiva ettiği görülmektedir (11, s. 142).

Zağfirancı Hanı: Aslen Kayserili olup Ankara'ya yerleşmiş bulunan Hacı İbrahim b. Hacı Mehmed tarafında 1512 yılında Atpazarında yaptırılmıştır. Han klasik Osmanlı hanları tipinde 20 dükkândan oluşmaktadır. Han, yapıtıranın soyundan gelenlere yarısı mülk olarak yarısı da kendi ruhuna cüz'-i şerif okutulması ve hanın yakınındaki mescitlerin onarımı için vakfedilmiştir (18, s. 163).

Tuz Hanı: Han, Mimar Cafer adlı bir hayır sahibi tarafından Keyyalih mahallesinde yaptırılmıştır. Diğerlerine göre küçük bir han olduğu anlaşılmaktadır. Yine Keyyalin mahallesinde Unkapanı yakınında, Mimar Cafer'in bir sıbyan mektebinin bulunduğunu bilinmektedir (7, s. 92). Hanın, bu mektebe ve muallimlerine vakfedildiği anlaşıyor.

Çengel Hanı: Atpazarındadır. Kitabesinden 1522-3 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır (11, s. 142). İncelediğimiz dönemin işlek hanlarından biridir. *Bakır Hanı*: Yine Atpazarındadır. Karaca Paşa'nın oğlu Ahmed Çelebi tarafından yaptırılmıştır (7, s. 92). Bu han, II. Murad veya Fatih döneminde yapılmış olmalıdır.

2. Esnaf çarşıları ve pazar yerleri

Esnaf çarşıları, şehirde iki kısımda yer almıştır. Yukarı yüzün esnafı, Bedesten'in çevresindeki düzlükte bulunan Atpazarı çarşısı ile Samanpazarı'ndan Bedesten'e doğru çıkan Koyunpazarı arasında kümelenirken; Aşağı yüzdeki sanatkarlar, Kaledibi (Tahte'l-kal'a) ile Karaoğlan çarşısı arasında özel sokaklarında sanat ve ticaret hayatlarını sürdürmüşlerdir. Şehrin belli başlı çarşılarının nerelerde bulduklarını göstermekte yarar vardır:

Atpazarı çarşısı: Hisar'ın dış surunun önündeki düzlüktür. Bir kıyısında Bedesten yer almıştır. Atpazarında çoğunluğunu çerçilerin işgal ettiği dükkânların bulunduğunu, burada hayvan alım-satımı da yapıldığını kayıtlarda geçmektedir. Ayrıca, Atpazarında özellikle her türlü eşya alıp satan çerçilerin sergi halinde mallarını pazarladıklarını da bilinmektedir (6, s. 93). Ankara hanlarının birçoğunun ve Bedesten'in bu çevrede yer alması dolayısıyla Atpazarı, Ankara'nın en önemli ticaret merkezi olmuştur.

Koyunpazarı çarşısı: Bugünkü Samanpazarı'ndan Atpazarı'na çıkan cadde idi. Ekmekçi, nalbant, bakkal dükkânlarının bulunduğu dair sicil kayıtlarından, buranın her türlü esnafın toplandığı bir çarşı olduğu anlaşılmaktadır.

Karaoğlan çarşısı: Bugünkü Ulus meydanından Anafartalar'a çıkan yol, incelediğimiz dönemde bu adla anılıyordu. Hacı Paşa, mahallesinin yakınında yer alan çarşı, Ankara'nın en önemli çarşılarından biriydi (6, s. 94).

Debbağhane pazarı: Ankara'nın debbağları, şehrin kuzeybatısında Bend Deresi denilen yerde, bugün kapatılmış olan Hatip Çayının kollarından birinin kenarında bulunuyorlardı. Kullanıma hazır hale getirdikleri derileri burada pazarladıklarından, burası aynı zamanda bir pazar yeri idi (8, s. 17).

Araba (Kağrı) pazarı: Öksüzce mahallesi yakınında, bugünkü Denizciler caddesi girişinde yer alıyordu (8, s. 18). Araba Pazarının ne zamandan beri bu adla anıldığını ve ne çeşit ticaret maddelerinin burada sergilendiğini bilinmemektedir.

Kapan: Keyyalin mahallesinde, Unkapanı Hanı bitişiğindedir. Un, buğday, meyve ve diğer yiyecek maddelerinin, yani şehrin beslenmesi ile ilgili ticaretin yapıldığı yerdir. Bir tartı aletinin bulunduğu bu pazar, şehrin en önemli yerlerinden biridir.

Sicillerinden anlaşıldığına göre, her esnafın ayrı bir çarşıda toplandığını söylemiştik. Örneğin, Çanakçılar, Çerçiler, Demirciler, Eskiciler, İplikçiler, Kalaycılar, Keçeciler, Kaftancılar, Kazancılar, Külahçılar, Saraçlar, Tenekeçiler, Terziler, Yorgancılar çarşılarının adları sık sık geçmektedir. Bunların tam olarak yerinin tespiti mümkün olamamaktadır.

Ankara XVII.yy'da çok çeşitli eşya, alet ve hizmet üreten, mükemmel bir esnaf teşkilatına sahip 43 tane meslek teşekkülü vardı. Bunlar: Bezzazlar, Katırcılar, Bakkallar, Bezirciler, Attarlar, Çerçiler, Bostancılar, Arpacılar, Demirciler, Çanakçılar, Sof yuyucular, Sof perdahçılar, Kaftancılar, Debbağlar, Külahçılar, Kuyumcular, Saraçlar, Keçeciler, Muytablar Semerciler Kazancılar, Pabuçcular, Yorgancılar, Kalaycılar, Sabuncular, Terziler, Kürkçüler, Sofcular Boyacılar, Kasablar, Bennalar, Berberler, Oduncular, Cerrah ve Tabibler, Neccarlar, Nalbandlar, Dellaklar, Mumcular, Dellâllar gibi mesleklerden oluşuyordu (5, s. 149).

3. Ankara'da Sof Üretimi

Ankara kent merkezinde ve çevresindeki beldelerde yer alan imalathanelerde XVI-XIX. yüzyılları arasında imal edilen soflar sadece Osmanlı topraklarında değil Avrupa'da

bile ün kazanmıştır (11, s. 237). Sof dokumacılığının Ankara ve çevresinde ne zaman başladığının tam tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte tiftik keçisinin Anadolu'ya gelişi ile bu üretim dalının ortaya çıktığı söylemek pek yanlış olmaz. Evliya Çelebi tiftik keçisinden şu şekilde bahsetmektedir: “Süt gibi beyaz olup onun gibi beyaz mahlûk yoktur. Sof ipliği bunların yününden meydana gelir” (2, s. 527). Tiftik keçisinin kıllarından elde edilen ipliğin dokunmasıyla elde edilen sof kumaşı Osmanlı döneminde giyim kuşam endüstrisinde çok önemli bir yere sahipti. Yüzyıllar boyunca dünya üzerinde sadece Anadolu'da ve özellikle Ankara'da yetiştirilen Ankara keçisinden elde edilen tiftik ipliği XV. yüzyıldan sonra dokuma sektöründe önemli bir noktaya gelmiştir (11, s. 10). Ankara'da sof üretimi damga mukataası içerisinde gerçekleştirilmekteydi. Damga mukataasında, sof dokumasında kullanılan ipliklerin üreticileri tarafından öncelikle kendi sokaklarına ve mahallesine satılması, daha sonrasında eğer artan kısım olursa iplikçi esnafına satılması sağlanmıştır. İplik satın alınmasında dokuyucuların önceliği olması ve hiçbir aracı olmadan ucuz mal almaları sağlanarak üretimin teşvik edilmesi amaç edinilmiştir. Ankara'da sof üretimin evlerde dokunduğu ve ya iplik haline getirildiği bilinmektedir. XVIII. yüzyılın ortalarında Ankara'da sof ve şali üretimi 20.000 top civarındadır. Sadece iç piyasa için değil dış piyasaların artan taleplerini karşılamak için de üretilmekteydi. Sof kumaşları bu dönemde büyük bir ticaretin konusu ve Ankara için büyük bir gelir kapısıydı (10, s. 253). Polonyalı seyyah Simeon, Ankara halkının çoğunun sof işiyle uğraştığını, dünyanın her tarafına kaliteli sof gönderildiğini belirtmiş ve her şehirden tüccarın Ankara'ya gelerek ve yerleşerek kumaş işiyle uğraştığını söylemiştir (14, s. 261). Ankara sofu o yüzyıllarda dünyanın hiçbir yerinde dokunamayan ve sağlamlığı ve güzelliği ile ün yapmış *Cymatilis* adıyla da anılmaktadır (19, s. 172).

Tiftik ve softan edinilen gelir XVII. yüzyılda da devam etmişse de, XVIII. yüzyıla birlikte bu gelir kaynağı azalmaya başlamış, özellikle XIX. yüzyıla gelindiğinde Ankara'nın sof ve şali üretiminden elde ettiği geliri neredeyse bitme noktasına gelmişti. Dolayısıyla Ankara'nın sof geliri azaldığı için ticarete eski canlılığını yitirmişti. Artık sof üretmek yerine ham tiftik ihracına başlanmıştır (15, s. 118).

Sof üretiminin merkezi olan Ankara'da yüzyıllar boyunca ham tiftiğin Ankara dışına çıkarılması yasaktı. Sof üretici esnafı, dokudukları sofları aracısız olarak esnafa ve tüccara satarlardı. XVIII. yüzyılın son döneminde Fransızların Mısır'ı işgal etmeleri Osmanlı ile Mısır arasındaki ticaretin sekteye uğramasına yol açmıştır. Ankara'nın en önemli ticaret merkezlerinden biri olan Mısır'ın işgal altında olması sof ticaretini olumsuz yönde etkilemiştir (16, s. 725). Ankara ve çevresinde XIX. yüzyılın başlarında 10.000 kişinin çalıştığı 2000 adet dokuma tezgâhı varken yüzyılın sonlarına doğru tiftik ipliği ve kumaş üretimi bitme noktasına gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında İngilizlerin makineleşmeye geçmeleri Anadolu'nun tiftik dokumalarından sonra bükülmüş ipliğe olan talebi de azaltmış neredeyse bitirmiştir. Bunun sonucunda Avrupa'ya mamul mal yerine hammadde ihracı yapılmaya başlanmıştır. Tiftiğin ihracında meydana gelen bu değişim, sektörün genelinde bir gelir kaybına yol açarak başta dokumacılar ve iplik eğiricilerin tezgâhlarının boş kalmalarına neden olmuştur (11, s. 142). Sonrasında tiftik sanayisine en büyük darbe 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile indirilmiştir. Bunun sonucunda İngiliz dokumaları Osmanlı ve Ankara pazarına girmeyi başarmıştır (10, s. 266).

Sonuç

Şehirde çok sayıda bulunan han, bedesten, çarşı ve pazarla bölge ticareti için önemli bir üs mesabesindeydi. Bu çarşılar, üretimini yahut ticaretini yapmış ve günün rızkını kazanmak için dükkânına gelmiş esnafı, yine aynı şekilde üretimini yapmış bunun fazlasını paraya çevirmiş veya çevrilmek üzere kendisine gelmiş ve bu parayla da ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla olan insanları bir araya getiren yerdir. İdari ve iktisadi bir nizamı

bulunan, bununla birlikte köklü bir medeniyetin izlerini taşıyan, aynı zamanda çağının güzel birer mimari eseri olan, gelirleriyle de daha birçok kurumun ve canlı cansız varlığın hayatını devam ettirmesini sağlayan başlı başına bir dünyadır. Ankara bir yanda belli sokaklarda kurulmuş olan ve daha çok iç pazara yönelik üretim ve aynı mekânlarda bu üretilen malların ticaretinin yapıldığı esnaf ve çarşılarının varlığı, diğer yanda Atpazarı, Koyunpazarı ve bu pazarlar civarında işlevlerini sürdüren hanlar vardır. Bu hanlar hem yurtiçi, hem de yurtdışı ilişkilerin sağlandığı en can alıcı noktalardır. Kısacası, çarşılar şehrin kalbinin attığı ve şehre kanın pompalandığı en önemli yerlerdir.

Eskiçağlardan itibaren pek çok seyyah ve tüccarın uğrak yeri olan Ankara ve çevresinin üretim ve ticari faaliyetleri XV. yüzyıldan itibaren belirgin bir şekilde sof üretimi ve ticareti üzerine şekillenmişti. Ankara'nın Anadolu'nun merkezi konumunda bulunmasının yanı sıra ticaret yollarının geçiş güzergâhında bulunması ve ticarî anlamda önem arz eden sof, şal, astar üretiminde merkez durumunda olması bu kentte hem yerli, hem de yabancı tüccarın yoğun olarak faaliyette bulunmasına olanak sağlamıştır. Sof kumaşları XVI. ve XVII. yüzyıllarda dünyaca tanınan bir kumaş haline gelmişti. Bu dönemde, şehrin üretim yapısı çok gelişmiş ve Ankara sofları şehrin çok önemli bir ihraç kalemi haline gelmiştir. Tiftik ipliğinden dokunan soflar, şehir ve çevresinin ihtiyacını karşılamamanın yanı sıra çoğunlukla İstanbul ve yurtdışı pazarların talebini karşılamaktadır. Özellikle İngiltere, Hollanda ve Fransa'ya satılan kumaş Avrupa ülkelerinin yanı sıra Mısır gibi Arap ülkelerinde de satılmaktaydı. Bu dönemlerde Ankara en büyük gelir kaynağını tiftik sektöründen elde ediyordu. Hatta XVIII. yüzyılda da dünya tiftik piyasasını sof ve sofa dayalı ticaretle elinde bulunduruyordu. Ancak özellikle XIX. yüzyılın ortalarından bu piyasada büyük bir çöküntü yaşanmaya başlanmış ve gelirlerde de önemli azalmalar olmuştur. Bunun en önemli nedenleri arasında, Sanayi Devrimi ile İngilizlerin makineleşme sürecine geçmeleri ve bu durumun Ankara'da geleneksel üretim teknikleri kullanan atolye ve tezgâhların dış pazarlar ile rekabet etmesine engel olması ve 1838 Baltalimanı Antlaşması ile İngilizlerin Osmanlı pazarlarına girmesi yer almaktadır. Tüm bu yaşananlardan sonra Ankara'da sof üretimi durma noktasına gelmiş ve Osmanlı'dan Avrupa'ya mamul mal yerine ham tiftik ihracına başlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Cezar M. Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi. İstanbul: MEB, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, 1985, 27 s.
2. Çelebi E. Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit. 2. C., 2. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008, 527 s.
3. Çetin H. Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethi'ne Dârü'l-Hısn Engüriye // Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu. 1. C., Ankara, 2012, s.160-165.
4. Darkot B. Ankara, 1. C., İstanbul: MEB Yayınları, 1978, s. 437-442.
5. Ergenç Ö. Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fiziki Yapıya Etkileri // I. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi K Tebliğleri (Ankara 11-13 Temmuz 1977), Ankara, 1978, s.103-109.
6. Ergenç Ö. XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012, 17 s.
7. Ergenç Ö. XVII. Yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler // The Journal of Ottoman Studies. İstanbul:Osmanlı Araştırmaları, 1. C., 1980, s. 85-108
8. Ergenç Ö. XVIII. Yüzyılda Osmanlı Sanayi ve Ticaret Hayatına İlişkin Bazı Bilgiler// Ankara: Belleten Dergisi, 1988, s. 501-503.
9. Eşyok B.A. Osmanlı İmparatorluğu'nun dünya ekonomisine eklemlenmesinde bir dönüm noktası: 1838 serbest ticaret antlaşması, C. XXXIV. Ankara: Mülkiye Dergisi, 2010, 266 s.

10. Faroqhi S. On Yedinci Yüzyıl Ankara'sında Sof İmalatı ve Sof Atölyeleri // İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 41, İstanbul, 1985, s. 237-259
11. Gübrüz A. 16-17. Yüzyıllarda Ankara Kalesi. Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, C. 1, (Ed; Yılmaz Kurt), Ankara, 2012, 142 s.
12. Gülbay N. Ankara Keçisi Tiftik ve Sof, Ankara Kalkınma. Ankara:Ajansı Yayınları, 2018, 10 s.
13. Ongan H. Ankara'nın İki Numaralı Şerhiye Sicili. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1974, 116 s.
14. Özdemir R. Ankara'da Sof ve Şal Üretimi (1770-1850)//. Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, C. 2, Ankara, 2012, s.722-735
15. Özdemir R. XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986, 118 s.
16. Özkan T. Seyahatnamelerde Ankara.Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler, C.1, Ankara, 2012, 261 s.
17. Tan S. XIX. Yüzyılda Anadolu'dan Güney Afrika'ya Tiftik Keçisinin Yasal ve Kaçak Sevkiyatı C. XXXV, Ankara: OTAM, 2014, s.137-152.
18. Vakıflar Genel Müdürlüğü. Arşiv No582, s. 163.
19. Yanar A., Akpınarlı F. Geleneksel Ankara Saf Dokumaları // Ankara: Ankara Araştırmaları Dergisi, 2016, 4. C., Sayı: 2, s.170-179.

Резюме

Нихал Тунджай

Общий обзор торгового и экономического состояния Анкары начиная с XVII века до распада Османской империи

В статье рассматриваются вопросы, связанные с Анкарой, предстающего перед нами как одним из важнейших торговых центров в период существования Османской империи. Расположенного по географическому положению на стыке маршрутов торговых путей Центральной Анатолии в Анкаре существовала довольно высокоразвитая промышленность. Особенно в период Османской империи, почти все виды товаров, которые могли понадобиться жителям Анкары и расположенных вокруг него окрестных городов и малых населённых пунктов, производилось в городе. Анкаре проживали группы торговцев, разных профессий, достигших высокого уровня в своей профессиональной деятельности, предоставляющая им возможность ведения производственной деятельности на высшем уровне. Базары, рынки и постоянные дворы, построенные в разные времена в Анкаре, стали неотъемлемой частью торговой жизни Османской империи. В период XV-XVIII веков Анкара занимала выгодное положение в Османской империи и Европе по объёму производства тканей и торговле. Основной причиной были махровые ткани, производимые из шерсти ангорской козы, которые входили в число продукции, получивших известность на мировом рынке. Такая ситуация позволяла поддерживать торговлю в Анкаре на высоком уровне.

В статье предоставлены сведения о месте и значении постоянных дворов, базаров Анкары. Однако, имеем возможность наблюдения за экономическим и политическим крахом Османского государства, благодаря чему, начиная с XIX века, под влиянием эпохи индустриализации, начала терять свое былое значение в производстве, торговле и рынках сбыта товаров с последующим понесением значительных ущербов. Заметно прослеживается, что начало процесса упадка Османской империи, затронула все города и малые населённые пункты, и привело к тому, что Анкара, являвшийся центральным и торговым городом Анатолии, потеряла в этом отношении свое торговое превосходство и былую славу. В 1923 году Анкаре представилась возможность стать столицей Турецкой Республики. Однако вместо старых великолепных рынков были построены современные торговые центры и заводы, которые соответствуют шагающей по миру политике индустриализации. Особое внимание уделено тому, чтобы большая часть этих заводов находились за пределами городской черты.

Ключевые слова: Анкара, Османская империя, производство тканей, постоянный двор, товарный рынок, крытый базар

*An Overview of the Economic and Commercial Life of Ankara from
the XVII th Century Until the Fall of the Ottoman Empire*

During the Ottoman Empire, Ankara emerged as an important commercial center of Anatolia. Due to its geographical location, the industry was quite developed in Ankara, which is located in the middle of Central Anatolia and on the transit route of trade roads. Almost all goods that the people of Ankara and the surrounding towns might need were produced in the city, and artisan groups of various professions continued their existence here. Bazaars, markets and inns built during different periods of the Ottoman Empire became an integral part of Ankara's commercial life. It is known that Ankara's fabric production and trade volume had an advantageous position in the Ottoman Empire and Europe between the 15th-18th centuries. However, starting from the 19th century, it was seen that the Ottoman Empire suffered significantly from the political and economic collapse and began to lose its reputation in areas such as production, trade and marketing with the influence of the industrial revolution. The decline of the Ottoman Empire affected all the towns of the country and it is seen that Ankara, which was the central and commercial town of Anatolia, started to lose its former glory.

The article provides information about the place and significance of inns and bazaars in Ankara. However, we have the opportunity to observe the economic and political collapse of the Ottoman state, due to which, starting from the 19th century, under the influence of the era of industrialization, it began to lose its former importance in production, trade and markets for goods, followed by significant damage. It can be clearly seen that the beginning of the process of decline of the Ottoman Empire affected all cities and small towns, and led to the fact that Ankara, which was the central and commercial city of Anatolia, lost its commercial supremacy and former glory in this regard. In 1923, Ankara had the opportunity to become the capital of the Turkish Republic. However, instead of the old magnificent markets, modern shopping centers and factories were built, which correspond to the industrialization policies sweeping the world. Particular attention is paid to ensuring that most of these factories are located outside the city limits.

Key words: *Ankara, Ottoman Empire, Fabric Production, Inn, Covered market, Covered bazaar*

Redaksiya heyətinin üzvü t.e.d., prof. İsgəndərov Anar Camal oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.